

ИТАЛО КАЛВИНО

БОЖЕСТВАТА НА ГРАДА

Превод от английски: Никола Захариев, 1990

chitanka.info

*„Нуовасочета“, бр. 67, 15 ноември 1975 г.
Изказване във връзка с едно допитване,
материалите от което впоследствие бяха
публикувани в сборник, озаглавен „Колко е красив
градът“, изд. „Стампатори“, Торино, 1977 г.*

За да види човек един град, не е достатъчно очите му да са отворени. Нужно е най-напред да отстрани всичко, което му пречи да го види, всичките си придобити представи и предварително изградени образи, които не престават да задръстват полезрението и му отнемат възможността да възприеме и разбере града. Освен това човек трябва да знае да опростява, да свежда до същественото огромния брой елементи, които градът всеки момент поднася пред очите на онзи, който го наблюдава, както и да умее да обединява пръснатите фрагменти в една аналитична и същевременно единна схема, подобна на схемата на машина, даваща ни възможност да разберем как тя функционира.

Сравнението с машината създава доста точна картина, защото един град живее дотолкова, доколкото функционира, т.е. служи да живеем в него, организира живота ни. Но то и заблуждава, тъй като, за разлика от машините, които се създават с оглед определена функция, всички или почти всички градове са резултат от последващи приспособявания към различни функции, непредвидени при основаването им. (Имам предвид италианските градове с тяхната многовековна, хилядолетна история.)

Много повече неща за града може да ни подсказже сравнението му с живия организъм в хода на еволюцията на видовете. И градовете, както животинските видове, преминавайки от една ера в друга, или приспособяват органите си към нови функции, или изчезват. Не бива също така да забравяме, че в течение на продължителната си еволюция всеки вид запазва и носи в себе си отличителни белези, които ни се струват анахронични, тъй като днес не отговарят повече на жизнените потребности, за които са били създадени, но не е изключено да дойде ден, когато именно те ще спасят вида от изчезване. По същия начин

силата на един град да продължи да съществува може да се крие в белези и елементи, които ни изглеждат потънали в забвение и оспорени от днешното им функциониране.

По-бавно или по-бързо всяко движение в развитието на обществото изменя и пригажда — или пък нарушава непоправимо — тъканта на града, неговите топография, социология, институции и масова култура. Убедени сме, че продължаваме да гледаме все същия град, а пред нас стои друг, още непрераден за „експлоатация“, който тепърва предстои да бъде дефиниран. За него важат най-различни и противоречиви „упътвания за ползуване“, които въпреки това се прилагат — съзнателно или не — от социални групи, наброяващи стотици хиляди души.

Преобразованията в градските агломерати в Англия, последица от индустриалната революция през първата половина на деветнадесети век, са били неконтролирани и катастрофални и са обусловили живота на милиони и милиони хора; трябваше обаче да минат десетилетия, преди англичаните да си дадат точна сметка какво всъщност става. В книгите на Дикенс, който може би пръв е усетил климата на тази епоха в кошмарните работнически гета в Лондон и страшните му отражения върху личните съдби на хората, няма нито една картина, изобразяваща условията на живот, на работника. Даже когато описва едно свое посещение в Манчестър, където работническите квартали и трудът в текстилните фабрики предлагат най-драматичните картини, той не обелва нито зъб за това, сякаш някаква вътрешна цензура е зачеркнула този образ от паметта му.

Малко по-късно Манчестър е посетен и от Карлайл^[1]: най-дълбокото му впечатление от града, което той описва многократно в творчеството си — отначало с тревожни, а по-късно с екзалтирани акценти, — е внезапният грохот, който го събужда призори: хилядите тъкачни станове са затракали в хор.

Трябваше да дочакаме един млад немец, син на собственик на една от тези текстилни фабрики, да напише прочутата си студия, за да стане Манчестър, същият този Манчестър, най-типичният отрицателен модел на индустриален град. Защото единствено той, Фридрих Енгелс, съчетава в себе си някои условия, които другите нямат: поглед отстрани (тъй като е чужденец), но и отвътре (тъй като принадлежи към света на собствениците), вглеждане в „негативното“ — подход,

присъщ на философията на Хегел, от която се е формирал погледът му върху света — и накрая — критичната, демистификаторска насоченост на социалистическия му мироглед.

С тези няколко думи резюмирах появилата се неотдавна книга на един американски учен (Стивън Маркър, „Енгелс, Манчестър и работническата класа“, 1974 г.), който изследва как и защо младият Енгелс е успял още в първия си труд да види и опише онова, което другите са виждали, но са изтривали от паметта си. Целта на Стивън Маркър — литературен критик, който прилага умно изследванията си върху нелитературни текстове — е да проследи зараждането на един едновременно визуален и концептуален образ, който, щом бъде изразен, ни изглежда съвсем очевиден и неопровержим, но който всъщност е продукт на един не толкова очевиден и „естествен“ познавателен процес.

Примерът с Манчестър, така както го е проучил Маркър, ми служи за ретроспективна илюстрация на размишленията за настоящето. Имам предвид многобройните италиански градове, които през тези месеци сякаш отново се вглеждат в лицата си след години, през които преминаха слепешком. Нови общински съвети идват да заместят недобросъвестно управление, траяло цели десетилетия: един дълъг период, видял урбанизирането на огромни човешки маси без каквото и да било план, предвиждащ вчленяването им в обществото, период, през който силата на частните интереси — явни и скрити — разяждаше всички намерения за смислено развитие. Днес трябва да гледаме града с нови очи и пред тях се разкрива един различен град, в който социалният състав, гъстотата на населението на квадратен метър застроена площ, диалектите, общественият и семейният морал, развлеченията, наслояванията на пазара, начините на приспособяване към недостига на услуги — да умреш или да оживееш в болниците, да се учиш в училища или от улицата, всичко това са елементи, съчетани в една сложна и променлива карта, която трудно можем да сведем до опростена схема. Но оттук именно трябва да тръгнем, за да разберем, първо, как е устроен градът и, второ, как можем да го преустроим.

И наистина, ясното виждане на отрицателното в един напреднал вече процес е съвсем недостатъчно: тази тъкан с нейната жизненост (макар и често биологична, а не рационална жизненост) е материалът, от който ще се оформи утрешният град. Това — за добро или зло — ще

стане според нашите намерения само ако ще сме успели да видим и да се намесим още днес. И колкото по-отрицателна бъде картината, която ще извлечем от днешния ден, толкова повече ще ни бъде нужно да предначертаем една по възможност позитивна картина, към която да се стремим.

След като подчертахме необходимостта винаги да имаме предвид, че под едно и също име се редят и наслояват различни градове, не бива също така да изпусκαем от погледа си и оня, елемент на приемственост, който градът е увековечил в протекание на цялата си история и който го отличава от другите градове и му придава смисъл. Всеки град има своя вътрешна, скрита „програма“, която той трябва да преоткрива всеки път, когато я изгуби от погледа си, защото в противен случай е обречен на загиване. Древните са изобразявали духа на града — къде по-смътно, къде по-точно — посредством имената на божествата — основатели на града: тези названия са персонифицирали било жизнени човешки дейности, като израз на призванието на града, било природни елементи — река, географска особеност, определен тип растителност, — служещи да съхранят неговия образ през всички следващи преобразования не само като естетическа форма, но и като емблема на едно идеално общество. Даден град може да премине през катастрофи и средновековия, да види как най-различни човешки родове обитават къщите му, да види как къщите му се променят камък по камък, но той трябва, винаги когато дойде моментът, да съумее — под различни форми — да намери отново своите божества.

[1] Томас Карлайл (1795–1881) — шотландски историк, критик и философ, защитник на теорията за социалното равенство. — Б.р. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.